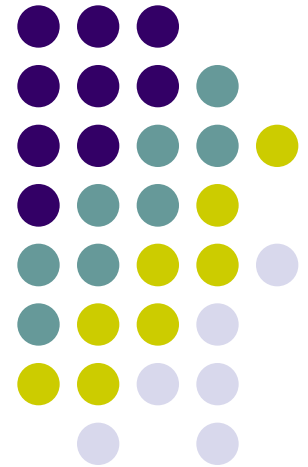

Platební styk

JUDr. **Dana Šramková**, Ph.D., MBA

Obsah prezentace

1. ČNB a její role
2. Pojem „platební styk“ a systém pr. regulace
3. Hotovostní platební styk

1.

Česká národní banka

cíl, postavení, dohled

Česká národní banka

1. Rektor MU, 1. Guvernér NBČS, Ministr financí 5 vlád

KDO JE TO ?

KAREL ENGLIŠ

- *"Kdo sloužíš vlasti, odměny nečekej."*
- 17.srpna 1880 v Hrabyni u Opavy
- zemřel 13.června 1961 v Hrabyni u Opavy
- Sociální politika (1916)
- Theorie statistiky a spotřebního hospodářství (1917)
- Základy hospodářského myšlení (1922)
- Soustava národního hospodářství (1938)

Základní charakteristika ČNB

- Právní forma: PO veřejného práva (sui generis)
- Sídlo: Praha
- Vznik: ze zákona, k 1.1.1993, rozdělením SBČS

- Ústřední banka České republiky

- Od 1.4.2006 **orgán sjednoceného dohledu** nad **finančním trhem** s kompetencemi správního úřadu (viz zákon č. 57/2006 Sb.)

- Pobočky: 7 (v Praze, Ústí nad Labem, Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Brně a Ostravě)

Hlavní cíl ČNB

- **péče o cenovou stabilitu** - podle článku 98 Ústavy ČR a zákona č.6/1993 Sb., o ČNB, ve znění pozdějších předpisů (x dříve: stabilita měny)
- Jak ČNB tento cíl naplňuje?
  - Dosažení a udržení cenové stability, tj. **vytváření nízkoinflačního prostředí v ekonomice** ► vytváření podmínek pro udržitelný hospodářský růst
(stanovení inflačních cílů, http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/prognoza/index.html);
  - ČNB ze zákona **podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády** (**vedlejší cíl**), pokud není v rozporu s cílem hlavním;
  - **Nezávislost** je předpokladem účinnosti měnových nástrojů vedoucích k cenové stabilitě (viz dále).

Pokud to není v rozporu s cílem hlavním (dílčí cíle):

- Péče o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v ČR
- Podpora obecné hospodářské politiky vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu
- Podpora obecné hospodářské politiky v EUé unii se záměrem přispět k dosažení cílů EU.
- Jednání v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství

Postavení ČNB

- Centrální banka je tedy mj.:
  - **ústřední bankou České republiky;**
  - součástí **Evropského systému ústředních bank** (http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/
<http://www.ecb.int/home/html/index.en.html>);
  - **správcem měny a výlučnou emisní institucí;**
  - **bankou bank v její působnosti;**
  - **správcem účtů státu** (např. FÚ), kód banky **0710;**

Postavení ČNB - pokračování

- **provozovatelem systémů pro mezibankovní platební styk;**
- **subjektem plnicím funkci registru bank**, zastoupení zahraničních bank a finančních institucí vykonávajících bankovní činnosti na území České republiky;
- **subjektem dávajícím do oběhu státní dluhopisy;**
- koordinátorem rozvoje bankovního informačního systému a v neposlední řadě
- subjektem, kterému jsou zákonem svěřeny kompetence správního úřadu (obdobně jako ústřední správní úřady je ČNB **oprávněna vydávat** sekundární normativní **právní akty** a metodické pokyny heteronomní povahy).

Role ČNB v platebním styku

- určuje měnovou politiku;
- vydává bankovky a mince;
- řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, pečuje o jejich plynulost a podílí se na zajištění bezpečnosti, spolehlivosti a efektivnosti platebních systémů a na jejich dalším rozvoji;
- vykonává **bankovní dohled** nad činností bank, poboček zahraničních bank a konsolidačních celků, jejichž součástí je banka se sídlem v České republice, a pečuje o bezpečné fungování a účelný rozvoj bankovního systému v České republice.

ČNB jako normotvůrce

- Česká národní banka stanoví **vyhláškami (tzv. emisní vyhlášky)** mj.
  - a) nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu,
  - b) ukončení platnosti bankovek a mincí a způsob a dobu jejich výměny za jiné bankovky a mince.

ČNB jako předkladatel Z

- ČNB **spolu s MF ČR** připravuje a předkládá vládě návrhy Z v oblasti měny a peněžního oběhu...
- ČNB spolupracuje s MF ČR na přípravě návrhů Z v oblasti... platebního styku, regulace vydávání elektronických peněz...

Nezávislost ČNB

Personální
Institucionální
Funkční
Finanční

Role komerčních (obchodních) bank

- finanční zprostředkování (obchody s penězi na finančním trhu);
- **realizace platebního styku** (s výnosy zejména ve formě „**poplatků**“ a provizí za bankou provedené služby v oblasti platebního styku);
- **emise bezhotovostních peněz** (jedná se o funkci bankovního sektoru jako celku, základ emise bezhotovostních peněz spočívá v procesu multiplikace bankovních depozit)

Dohled vykonávaný ČNB: kontrola dodržování pravidel

- Obecně: dohled nevykonává jen ČNB, ale v širším smyslu též např. auditoři
- Konkrétně ČNB:
  - Podmínky vstupu do odvětví (např. ne/udělení licence...)
  - Stanovení a prověřování zákl. povinností (např. u bank)
  - Povinné pojištění vkladů (je-li stanoveno Z)
  - Úvěry věřitele poslední instance

2.

Pojem

platební styk

a systém jeho právní regulace

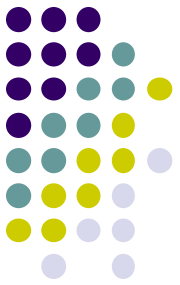

Pojem „platební styk“

- Ačkoliv s pojmem platební styk operuje řada různých právních předpisů, jeho komplexní definici *expresis verbis* žádný z nich neobsahuje.
- Co si tedy pod tímto termínem představit?

Pojem „platební styk“

- dle ekonomů

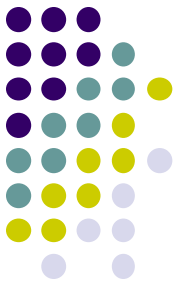
- Platební styk v širším slova smyslu:

„systém organizovaný bankami a finančními institucemi, který umožňuje hotovostní i bezhotovostní finanční přesuny mezi jednotlivými subjekty hospodářského života – fyzickými i právníckými osobami“.

viz Marvanová, M., Houda, M. a kol.: Platební styk (aneb platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě). Brno, E.P.B.K. 1993, s. 14

Pojem „platební styk“

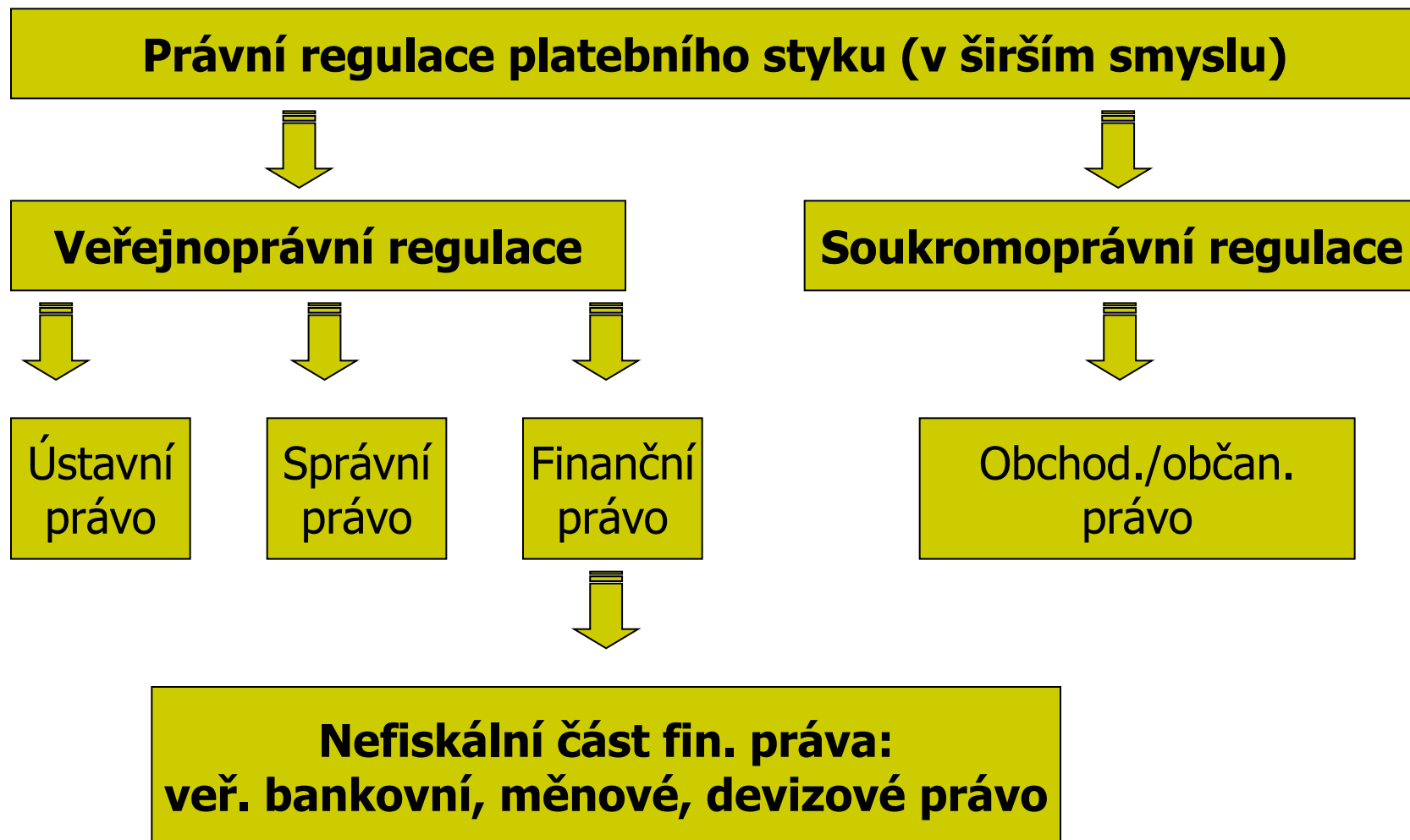
v právním pojetí

- V některých případech chápán poněkud užěji, a to především jako:

platební styk bezhotovostní, případně v hotovostní formě pouze jako tzv. částečně hotovostní platební styk.

System právní regulace platebního styku

System právní regulace platebního styku - doplnění

Chceme-li získat komplexní pohled na danou problematiku, je třeba vzít v úvahu mj. také:

- ochranu ze strany norem práva trestního (trestné činy hospodářské - proti měně)
- aktuální úpravu na úrovni mezinárodní

3.

Regulace

hotovostního

platebního styku

Měna

- Tento pojem znamená:
  - konkrétní formu nebo druh **peněz**,
  - *konkrétní soustavu peněz zavedenou v určitém státě a systematicky upravenou právním řádem tohoto státu.*

Právní aspekty peněz

Právní podstatu peněz vyjadřují tři vzájemně provázané elementy:

1. Peněžní jednotka
2. Peněžní suma (částka)
3. Znak peněz:
  - Věc (§ 489 a n. NOZ, resp. § 118 odst. 1 starého ObčZ)
  - Právní prostředek placení na území daného státu
  - **Platidla**, elektronické peníze ...

Platidla české měny

- Bankovky,
- mince,
- pamětní bankovky a
- pamětní mince.

➡ Platné bankovky a mince vydané ČNB jsou zákonnými penězi ve své nominální hodnotě při všech platbách na území České republiky.

Oběžné mince

- Platná kovová platidla oběžné mince o šesti nominálních hodnotách
- Podzim 2008 - konec 50 h (vyhl. ČNB č. 174/2008 Sb.)

Oběžné mince - pokračování

- Ražba - v Česká Mincovna, a.s., Jablonec (dříve též Německo, Kanada)
- **Lícová strana** (revers – „lev“) a **rub** (avers)

- Významný též: tvar a materiál (slitina)
- Bližší podoba: vždy vyhláška ČNB

Pamětní mince

- Razí se z drahých kovů
- Obvykle se razí stříbrné mince (200 Kč)
  - např. u příležitosti vstupu České republiky do schengenského prostoru
(vyhl. ČNB č. 101/2008 Sb.)
- Unikátní **pamětní zlaté mince** (2000 Kč až 10 000 Kč):
  - celozlaté či zajímavé např. kombinací stříbra o ryzosti 999/1000 - mezikruží a zlata o maximální ryzosti 999,9/1000 - střed mince (viz vyhl. ČNB č. 163/2004 Sb.)
- Dále <http://www.cnb.cz/cs/platidla/numismatika/>, k drahým kovům též viz www.puncovniurad.cz

Bankovky

- V současné době jsou v oběhu bankovky o sedmi nominálních hodnotách
  - od 100 Kč po 5 000 Kč
  - Podzim 2008 - konec 20 Kč (vyhl. ČNB č. 173/2008 Sb.)
  - Jaro 2011 – konec 50 Kč (vyhl. ČNB č. 21/2011 Sb.)

- Bankovka:
  - lícní strana (vyobrazena osobnost),
  - rubová strana,
  - nepotištěná část – tzv. kupon.

Bankovky - pokračování

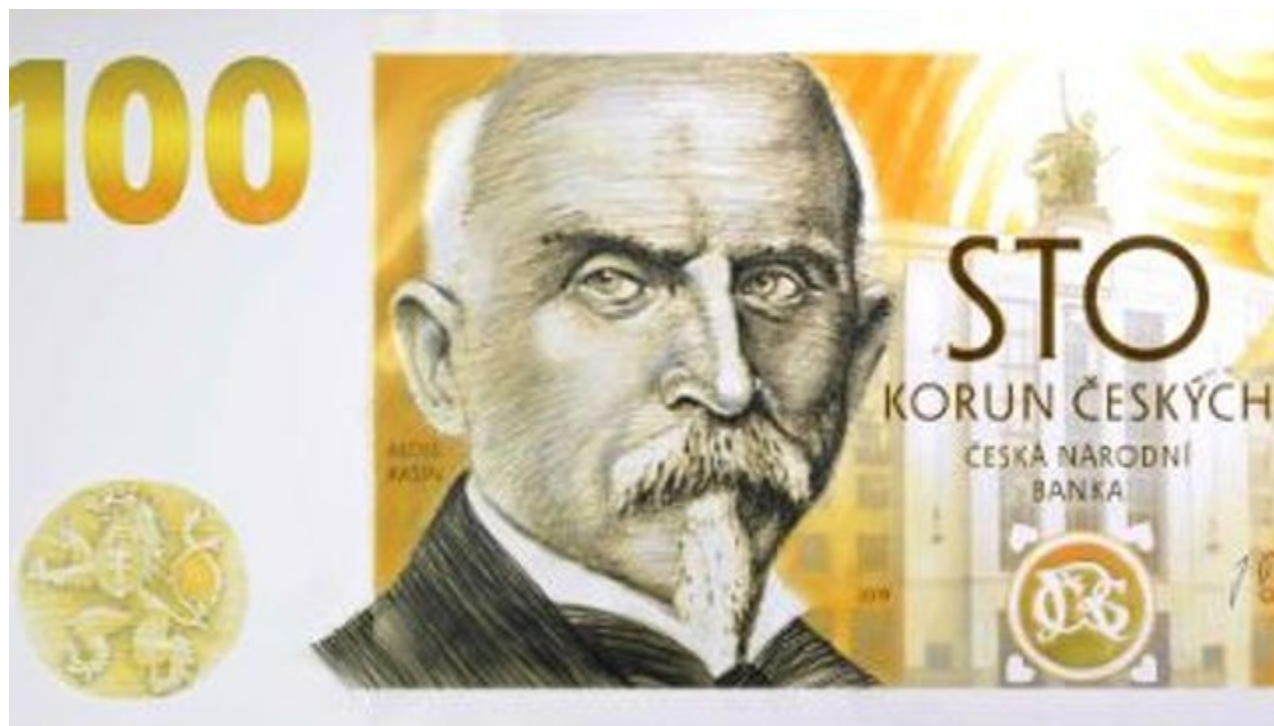
- Bližší podoba: vždy vyhláška ČNB
- Nejvyšší četnost: nominál 1000 Kč
- Dne 1. dubna 2008 byly vydány do oběhu bankovky po 1 000 Kč vzoru 2008
  - vyhl. ČNB č.100/2008 Sb.
  - mezin. ocenění Bankovka roku
(<http://www.novinky.cz/clanek/152177-ceska-tisicovka-se-stala-svetovou-bankovkou-roku.html>)
- <http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/>

Pamětní bankovky

- Úprava od 15.6.2018
- Zatím první pamětní bankovka v 2019

Stažení z oběhu

- Oprávnění ČNB **prohlásit za neplatné a stáhnout z oběhu** bankovky a mince, které ČNB vydala
  - s tím, že jejich nominální hodnotu uhradí výměnou za jiné nově vydané bankovky a mince
  - viz § 19 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB
- Příklady:
  - vyhláška ČNB č. 2/2007 Sb.: ukončení platnosti **bankovek vzor 1993**
  - vyhláška ČNB č. 79/2003 Sb.: ukončení platnosti **mincí po 10 a 20 haléřích**
  - ... **viz výše** (50 haléře, 20 korunové bankovky)

Oběh bankovek a mincí

- **Nucený oběh bankovek a oběžných mincí:**
§ 16 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB
- **Podrobnější úpravu** přijímání peněz a nakládání s nimi obsahuje
  - **Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí** a prováděcí vyhl. ČNB č. **274/2011** Sb.
  - (do 30.6.2011 vyhláška ČNB č. 37/1994 Sb.)

Oběh bankovek a mincí - pokračování

- **Odmítání tuzemských peněz bez zákonného důvodu**
  - trestný čin: ohrožování oběhu tuzemských peněz (viz § 239 odst. 2 trestního zákoníku)
- **Zákonné důvody** – omezení co do:
  - **Kvality** a/nebo
  - **Kvantity** (viz dále)

Ad Kvalita: Peníze opotřebenované a poškozené

- Zhoršení kvality původně bezvadných bankovek i mincí:
  - „přirozenou cestou“ v rámci oběhu: tzv. **opotřebování**
  - Jinak: **poškození běžné x poškození nestandardní**

- Bankovky a mince neodpovídající kvalitou ČNB stahuje z oběhu, ničí je a nahrazuje bankovkami a mincemi novými.

Peníze opotřebené a poškozené - pokračování

- Bankovka **celá**: nechybí žádná její část nebo které chybí pouze část nebo části okraje na obvodu bankovky
- Bankovka **celistvá**: tvoří souvislý celek

Peníze opotřebované a poškozené - pokračování

- Opotřebovaná bankovka:
  - celá a celistvá tuzemská bankovka, která je odřená, zašpiněná nebo pomačkaná
- Běžně poškozená bankovka:
  - poškozena jinak než nestandardně
- Nestandardně poškozená bankovka:
  - ohořelá nebo zetlelá, obarvená, z více než 2 částí, s plochou menší nebo rovnou 50%, chybí celý horní nebo spodní okraj... (viz § 2/4/d ZoOBaM)

Zvláštní případy znehodnocení

Nestandardní poškození

- Např. bankovky, které jsou perforovány (proděravěny) velkými otvory nebo přetištěny některým z textů "SPECIMEN", "VZOR", "VZOR zkušebna platidel ČNB" nebo "CHYBOTISK zkušebna platidel ČNB,,

- Budou odebrány bez náhrady

Rozlišení opotřebovaných a poškozených platidel

- Tuzemská bankovka a mince opotřebovaná a běžně poškozená:
  - ČNB a úvěrová instituce provádějící pokladní operace vyměňují
  - Fyzická osoba s výjimkou směnárníka vrací tuzemské bankovky zpět do oběhu
- Tuzemská bankovka a mince běžně poškozená:
  - fyzická osoba s výjimkou směnárníka může odmítnout přijmout

Rozlišení opotřebovaných a poškozených platidel

- Nestandardně poškozené tuzemské bankovky a mince:
  - ČNB zadrží bez náhrady (výjimky pro živel pohromy apod.),
  - úvěrová instituce provádějící pokladní operace a zpracovatel tuzemských bankovek a mincí zadrží bez náhrady a předají je České národní bance,
  - jiná osoba než uvedená výše může odmítnout přijmout.

Pozměněné bankovky a mince

- Specifický způsob úpravy pravých bankovek - např. **slepení částí dvou různých bankovek** či s **přesně vodorovně odříznutým horním nebo dolním okrajem** :

- jsou přibližně o 5-7 mm užší ("nižší"),
  - chybí jejich horní nebo dolní část,
  - bankovkám složeným z více částí chybí některá část mezi horním a dolním okrajem, které jsou k sobě přilepeny.
-
- Pozměňování peněz ve smyslu **§ 233 trestního zákoníku**
  - Bankovky jsou proto **odebírány** bankami a právníckými osobami **bez náhrady**

Reprodukce – právní úprava

- Pro **reprodukcí bankovek**, mincí a jiných symbolů peněz :
  - Bankovky: § 13 zákona o oběhu bank. a mincí
  - Mince: § 14 zákona o oběhu bank. a mincí
    - (dříve vyhláška ČNB č. 553/2006 Sb.)
- vztahuje se na ni zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

Ad Kvantita: Pravidla pro přijímání mincí

- Mince přijímají bez omezení pouze Česká národní banka a jiné banky (s pokladnou).
- **Ostatní právnické a fyzické osoby mohou odmítnout přijetí:**
  - mincí nad 50 ks v jedné platbě,
  - platných českých pamětních mincí,
  - československých pamětních mincí.

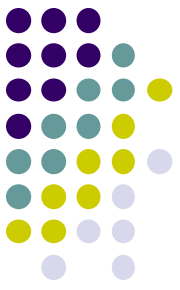
Omezení plateb v hotovosti dle zákona č. 254/2004 Sb.

- **povinnost provádět vybrané nadlimitní platby bezhotovostním převodem**
- **„nadlimitní platby“**, jejichž výše přesahuje částku:
  - **270 tis. Kč**
  - dříve 350 tis. Kč,m resp. 15 tis. EUR
  - do uvedeného limitu se započítávají *všechny platby v české i cizí měně provedené týměž poskytovatelem platby témuž příjemci platby v průběhu jednoho kalendářního dne.*
- Do 30.11.2014 výjimka - reálné kontrakty (viz judikatura)

Omezení plateb v hotovosti

negativní věcné vymezení (co není platba)

- **Omezení plateb v hotovosti se nevztahuje na:**
  1. vložení peněžních prostředků v hotovosti na účet jejich výběr z účtu u peněžního ústavu,
  2. výměnu bankovek nebo mincí,
  3. předání nestand. poškoz. tuzem. bankovek nebo mincí ČNB,
  4. zadržení bankovek nebo mincí, u kterých existuje důvodné podezření, že jsou padělané nebo pozměněné, a jejich předání ČNB,
  5. předání nebo převedení peněžních prostředků při provádění směnářenských obchodů,
  6. předání nebo převedení peněžních prostředků při poskytování služeb spočívajících v přepravě bankovek a mincí osobou oprávněnou k poskytování těchto služeb, nebo
  7. předání nebo převedení peněžních prostředků při poskytování služeb spočívajících ve zpracování bankovek a mincí osobou oprávněnou k poskytování těchto služeb.

Omezení plateb v hotovosti

negativní věcné vymezení

- **Omezení plateb v hotovosti se nevztahuje na:**
  1. platby daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění uskutečňovaných podle daňového řádu nebo podle celního zákona, pokud tyto zákony nestanoví jinak,
  2. povinné platby vyplývající z pracovněprávních vztahů,
  3. platby důchodů z důchodového pojištění, včetně jednorázových doplatků a výplat dávek z penzijních fondů a účastnických fondů obhospodařovaných penzijní společnostmi,
  4. platby prováděné v době krizového stavu
  5. platby pojistného a výplat pojistného plnění ze soukromého pojištění,
  6. platby prováděné Českou národní bankou při prodeji pamětních mincí, nebo
  7. platby přijaté soudním exekutorem, soudem nebo správním orgánem při exekuci nebo výkonu rozhodnutí.

Omezení plateb v hotovosti

sankce ukládané FÚ a CÚ

- FO: **přestupek**, pokuta až do výše 500.000 Kč (již není stanovena min. hranice).
- PO a podnikající FO: **přestupek**, pokuta až do výše 5 mil. Kč (již není stanovena min. hranice).
- Podstatné je, že **pokuta může být uložena nejen poskytovateli platby, ale i jejímu příjemci** (platí pro FO i PO)